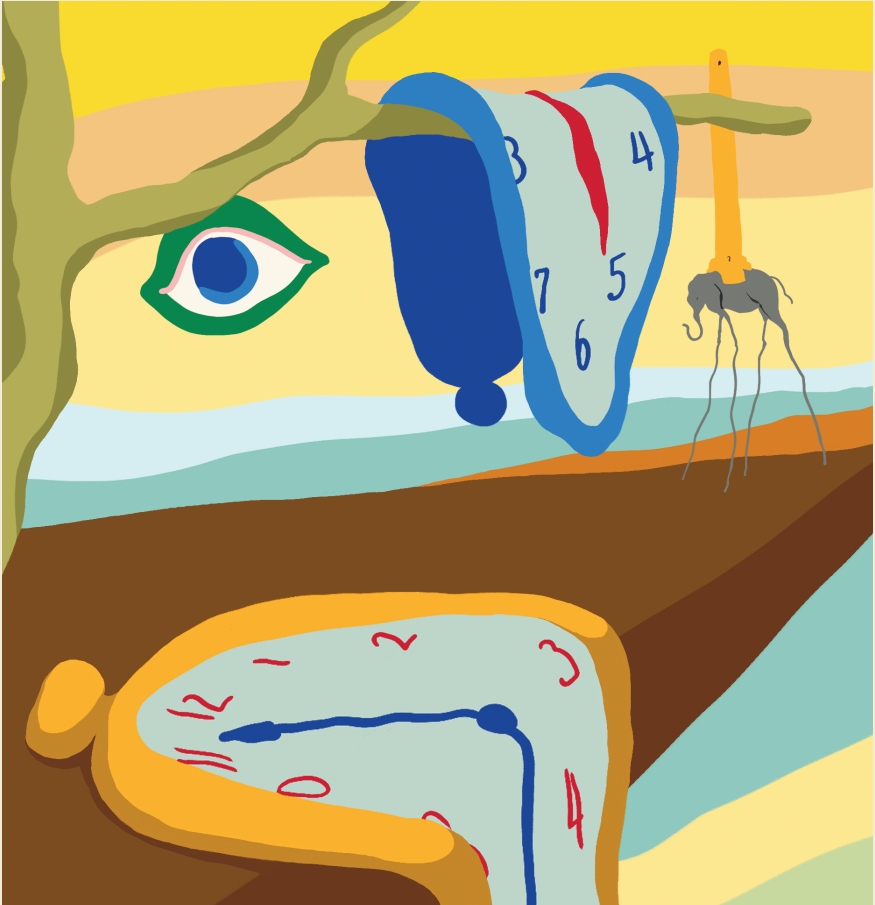

ASUMAN PORTAKAL

dali'nin

DEHASI

ASUMAN PORTAKAL

dali'nin
DEHASI

DALİ'NİN DEHASI

© 2023, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

YAZAR: Asuman Portakal
EDİTÖR: Burhan Düzçay
DÜZELTİ: Barış İnce
KAPAK GÖRSELİ: Zeynep Özatalay
GRAFİK UYGULAMA: Aslı Kurt

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malhköy, Temelli/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Ocak 2024 (2000 adet)

ISBN: 978-605-285-844-8

Yayınevi sertifika no: 45041

Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

ASUMAN PORTAKAL

dali'nin
DEHASI

Asuman Portakal

*“Düşler diyarına açılan yollarda yürüyorum.
Çizgiler, sözcükler, renkler rehberim oluyor.
Bazen sözcükler geçiyor öne, renklerle
düşünürken kitaplar yazıyorum. Anlıyorum ki
yol tılsımlı... Ne renkler ne sözcükler yetiyor
bu yolculuğa. İnsan, insanla ilerliyor düşler
diyarına...”*

1978’de İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’ni (MSÜ) bitirdi. Kâğıtlara düşlerini boyayan çocuklara 24 yıl rehberlik etti.

Çeşitli karma sergilere katıldı, iki kişisel sergi açtı. Yapıtları Türkiye’den başka, İrlanda, İsveç, Japonya, İsviçre, Yunanistan’da özel koleksiyonlarda yer aldı.

Çocuklar için öykü ve romanlar yazdı. Bu yapıtlarıyla ödüller kazandı.

Renklerle oynamayı, çocukları ve gülmeyi çok seviyor.

www.asumanportakal.com

Tudem Yayın Grubundan çıkan kitapları:

- Sista Patina Labirenti (roman)
- Picasso’nun Gözleri (öykü)
- Matisse’in Işığı (öykü)
- Dali’nin Dehası (öykü)

İçindekiler

Sunuş	7
Yok Zaman Sineği	12
Bilinçaltımın Kralı	26
Benim Eldivenim	41
Dalinoyak Portre	54
Azulina Dalgıçları	66
Daligoritma	77
Ben Salvador Dali	89

“İnsanlar gizemi sever, bu yüzden benim resimlerimi seviyorlar.”

Salvador Dali

Sunuş

Dali'nin Dehası, Salvador Dali'nin resimlerinden kurguladığım metinlerden oluşan bir öykü kitabıdır.

20. yüzyılın anlaşılması en güç sanatçılarından biri olan Dali, eserlerinin yanı sıra ilginç kişiliği ve yaşamıyla dünyanın ilgi odağı olmuştur. Modern sanatın kurtarıcısı olduğunu ileri süren sanatçı, *"Ben sürrealizmin ta kendisiyim."* diyerek gerçeküstücü sanatla bütünleşmiştir.

Katı kuralları olan bir babanın oğlu olarak doğan Dali çok zeki, yaratıcı ve aşırı utangaç bir çocuktur. Ölen ağabeyinin yerine konulması, küçük yaşta ruhsal sorunlar ve kimlik bunalımları yaşamasına neden oldu:

"Bir deliyle benim aramda tek bir fark var. Deli aklının yerinde olduğunu sanır. Bense deli olduğumu biliyorum."

Takıntılı düşünceleri, aykırı tavırları, gösterişli giyimi, hazırcevaplığı, lüks hayata düşkünlüğü, *'dehamın antenleri'* dediği bıyıklarıyla gelmiş geçmiş en sıra dışı ressamlardan biriydi. Delilikle harmanlanmış dehası sayesinde tuhafliklerini birer reklam aracına dönüştürmüş ve sanatına dikkat çekerek *'Dali efsanesi'*ni yaratmıştır. Kendi deyişiyle *'ortalığı velveleye veren açıklamaları'* ve davranışları yüzünden onu eleştirenlere de mi-zahla yanıt vermiştir:

“Nasıl ki benim bilmem gereksiz ise, halkın da şaka yapıp yapmadığını bilmesi gereksizdir.”

Tutkulu bir okur olan Dali, ergenlik yıllarında sırt çantasında Friedrich Nietzsche'nin kitaplarıyla dolaşırdı. Sanata, edebiyata ve felsefeye olan düşkünlüğü sayesinde henüz on beş yaşındayken Rönesans ustalarıyla ve sanatla ilgili makaleler yazıyordu.

Bazı çevreler tarafından 'deli', 'ego tanrısı' ve 'soytarı' olarak görülen sanatçı, sözünü sakınmadan kendi yolunda yürümüştür:

“Efendim, iyi ressam olmak çok kolaydır. Sadece iki şartı vardır. Birincisi İspanyol olmanız gerekir. İkincisi adınızın Salvador Dali olması gerekir.”

“Soytarı olan ben değilim; deliliğini gizlemek için ciddiyet oyunu oynayan şu aklın mantığın alamayacağı ölçüde sinsî, bölnlüğünden bile habersiz toplum.”

Sigmund Freud'un psikanaliz kuramından etkilenen Dali, bilinçaltını görsel bir dille anlatmak için çeşitli semboller kullanmıştır. Resimlerinde gördüğümüz eriyen saatler, çekirgeler, karıncalar, çekmeceler, çatal değnekler, gergedan boynuzları, yumurtalar, salyangozlar onun vazgeçilmez simgeleri idi.

Kendisini çok yönlü bir Rönesans insanı olarak niteleyen sanatçı, dehasını tuvalin sınırlarına hapsedmemiş, farklı alanlarda da özgün eserler üretmiştir. Ressamlığının yanında iyi bir fotoğrafçı, heykeltıraş, grafiker, senarist, sinema yapımcısı ve yazardı. Roman ve bir yemek kitabı dâhil pek çok kitap yazdı.

Yirmi beş yaşındayken Luis Bunuel ile birlikte sinema tarihinin en özgün kısa filmi olan *Bir Endülüis Köpeği*'nin senaryo-

sunu kaleme aldı.. Alfred Hitchcock'un filmleri için tasarımlar üreten sanatçı, dekor-kostüm ve mobilya tasarımcılığı da yaptı.

Sınırları zorlamayı seven Dali; matematik, bilim ve psikanaliz konularına aşırı meraklıydı. Freud'un psikanaliz çalışmalarından etkilenecek bir tür serbest çağrışım yöntemi olan '*eleştirel paranoya*' tekniğini geliştirdi ve bu yolla ilginç yapıtlar üretti. Katıldığı bir televizyon programında bu teknikle ilgili sözleri de oldukça ironiktir:

"Kritik paranoyaklar için sistem... Bu sistemi otuz yıl önce icat ettim. Bugüne kadar tam olarak ne olduğunu bilmiyorum. Ama açıkçası o kadar etkili ki onunla çok para kazanabilirsiniz. Çünkü yavaş yavaş, emin adımlarla multimilyonere dönüşüyorum."

Çok çalışkan bir ressam olan Dali, eserlerinde göz yanılsamaları oluşturma konusunda mükemmeldi. Gerçekliği ustaca değiştirerek, karmaşık figürlerle 'bilmece resimler' yaptı. Çeşitli çağrışımlara neden olan bu yapıtlarıyla izleyiciye farklı okuma biçimleri gösterdi.

İnsanları şaşırtmayı iyi bilir, birbirleriyle ilişkisiz objeler kullanarak 'gerçeküstü nesne'ler üretti. *Istakoz Telefon* tasarımıyla ününe ün katmış; eriyen saat heykelleri, dudak biçimindeki kanepeleri, özgün mücevherleriyle yaratıcılığını paraya ve zenginliğe dönüştürmeyi başarmıştır.

"İnsanların ilgisini çekmek isteyen, onları kıskırtmalıdır."

Kendisini '*bilinçaltı dalgıcı*' olarak niteleyen sanatçı, dalgıç giysileriyle katıldığı bir sergide sıkışan başlığı yüzünden az kalsın havasızlıktan ölüyordu. Sorbonne Üniversitesinde verdiği bir konferansa ise beş yüz kilo karnabaharla gitmişti.

"Her şey karnabaharda biter."

Evrenin karnabaharın içinde olduğunu açıklayan konuşmasında, piramit karnabahardaki (Romanesco brokoli) Fibonacci dizisine dikkat çeken ressam, mizahı ustaca kullanıyordu.

“Benimleyken hiç kimse, mizahın nerede bittiğini ve doğuştan fanatizminin nerede başladığını anlayamazdı.”

Modern bilime ve Einstein’ın ‘Genel Görelilik ve İzafiyet Teorisi’ne ilgi duyan Dali, zaman kavramını sorguladığı ünlü eseri *Belleğin Azmi (Eriyen Saatler)* resmini yaptı. 1945’de Japonya’ya atılan atom bombasıyla sarsılınca atom kuramına yönelmiş ve ‘Nükleer Gizemcilik’ adı altında bir dizi tablo üretmiştir.

1970’li yıllarda İngiliz fizikçi Dennis Gabor ile birlikte hologram çalışmalarına girişmiş, *Alice Cooper’ın Beyninin Portresi* isimli dünyanın ilk silindirik krom hologramını gerçekleştirmiştir.

Kendisinden yirmi üç yaş büyük olan Picasso’ya duyduğu derin hayranlığı ise şu sözlerle dile getirmiştir:

“Dünyada iki büyük ressam vardır; biri Pablo, diğeri de ben. Ancak ben daha büyüğüm.”

Yenilikçi ve daha özgün bir sanatçı olan Picasso ise Dali hakkında pek konuşmamış, yeteneğine saygı duyarak ona destek olmuştur.

“Cömert biri olan Picasso, bana borç veren tek kişiydi. Onun sayesinde Amerika’ya gidebildim.”

Sanatçının büyük bir aşkla bağlı olduğu eşi Gala, ressamın dehasını ilk görüşte anlayan, sezgileri güçlü bir kadındı. Onun ilham perisi olmakla kalmamış, sanatçının yaşamında ve kariyerinde önemli rol oynamıştır.

“Gala benden ölümün etkilerini söküüp attı. Delirmememin nedeni, deliliğimi onun üstlenmesidir.”

Resimlerini *Gala Salvador Dali* olarak imzalayan Dali, elli üç yıl evli kaldığı eşinin ölümünden sonra şöyle demiştir:

“Onu annemden, babamdan, Picasso’dan hatta paradan daha çok sevmiştim.”

1989’da doğduğu şehir Figueres’te hayata veda eden sanatçı, seksen beş yıllık ömründe 1500’den fazla eser üretmiş ve ölümsüz olacağına inanmıştır.

“Eğer bir dâhiyseniz ölmeye hakkınız yoktur. Çünkü biz insanlığın ilerlemesi için gerekliyiz.”

Bu metne ve öykülere italik harflerle serpiştirdiğim deyişler Salvador Dali’ye ve eşi Gala’ya, İspanyol şair ve oyun yazarı Federico Garcia Lorca’ya, sürrealist sanat akımının kurucularından olan Fransız şair André Breton’a ve Avusturyalı doktor, psikolog ve psikanalizin kurucusu Sigmund Freud’a aittir.

Resimlerden öykülere yaptığımız yolculukta nice ressamın düşlerini paylaşmak dileğiyle...

Asuman Portakal

dali'nin

DEHASI

ASUMAN PORTAKAL

“Ben de resimle anlatacađım, zaman denilen bilmeceyi.”

Salvador Dali, delilikle harmanlanmış bir dehaya sahipti. Bilinçaltının karanlık labirentlerinde dolaşır, insanları şaşırtmayı, kışkırtmayı ve düşündürmeyi severdi. Eriyen saatler, çekirgeler, karıncalar, çekmeceler, çatal değnekler, gergedan boynuzları, yumurtalar, salyangozlar onun resimlerinin vazgeçilmez simgeleri idi.

Dali'nin Dehası renklerden sözcüklere, resimlerden öykülere uzanan yeni bir yolculuk... Sanatçının tablolarından yükselen fısıltılar, gerçeküstü bir dünyadan sesleniyor bize. Öykülerde konuşan saatleri, sinekleri, figürleri, heykelleri, hologramları dinlerken Dali'nin sanatına, sıra dışı yaratıcılığına ve renkli hayatına tanıklık ediyoruz.

